

POVIJESNI PREGLED RAZVOJA FIZIKALNE MEDICINE I REHABILITACIJE U HRVATSKOJ

HISTORICAL DEVELOPMENT OF PHYSICAL MEDICINE AND REHABILITATION MEDICINE IN CROATIA

Prof. dr. Ivo Jajić i doc. dr. Zrinka Jajić

Klinika za fizikalnu medicinu, rehabilitaciju i reumatologiju
Kliničke bolnice "Sestre milosrdnice", Zagreb

Sažetak

Razvoj fizikalne medicine u Hrvatskoj je, kao i u susjednim zemljama, tekao sporo. Produženjem prosječnog očekivanog vijeka populacije razvija se i ta struka, prvo kao fizikalna terapija, zatim kao fizikalna medicina i naposljetku kao fizikalna medicina i rehabilitacija, te ulazi u sve medicinske discipline s ciljem poboljšanja kvalitete rada. Da bi se to ostvarilo, bilo je potrebno prijeći određen razvojni put i izravnati se s drugim europskim zemljama u pogledu edukacije kadra i zdravstvenog standarda u bolnicama.

Ključne riječi

povijest, fizikalna medicina, rehabilitacija, Hrvatska

Summary

As in neighbouring countries development of physical medicine and rehabilitation medicine in Croatia was slow.

Increment of average life expectancy results in progress in the first place of physical therapy and later as physical medicine and rehabilitation medicine involving all medical disciplines and improving the quality of professional work. To accomplish that it was necessary to pass a long way and equalise with other European countries in regard of education and health standards in hospitals.

Key words

history, physical medicine, rehabilitation, Croatia

Uvod

Fizikalna se medicina u nas u okviru balneologije razvijala sporo. Tek 1951. godine osnutkom balneološko - klimatskog instituta (1) Hrvatske, koji je 1958. godine ušao u sastav Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu kao Zavod za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju, fizikalna medicina i rehabilitacija počinju se razvijati intenzivnije.

Sekcija za balneologiju, fizikalnu medicinu i reumatologiju (osnovana 30. VI. 1947.) Hrvatskog liječničkog zbora u svojoj rezoluciji o termalnim lječilištima 1956. godine traži da termalna lječilišta moraju imati odgovarajući broj liječnika, po mogućnosti specijalista balneologa (2, 3). Razlog je tome bio taj što se praktičnom balneologijom bavio nedostatan broj liječnika, uglavnom liječnika opće medicine.

Fizikalna medicina razvija se samo u velikim središtima (Zagreb, Split, Osijek, Zadar, Rijeka), i to postupno i usporedno s razvojem u zapadnoj i središnjoj Europi (Austrija, Njemačka, Švicarska, Češka, Slovačka, Mađarska).

Stvaranje specijalizacije u Hrvatskoj

Preteča današnjeg specijalista za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju bio je specijalist za fizikalnu terapiju na osnovi zakona donesenog neposredno nakon Drugog svjetskog rata.

Ministarstvo narodnog zdravlja Jugoslavije donijelo je naredbu o kvalifikaciji specijalista 19. kolovoza 1927. godine, a provodi se u sveučilišnim i prvorazrednim bolnicama. Naziv specijalista stječe se pred ispitnom komisijom. Specijalistima mogu postati liječnici koji su stekli naročit ugled u jednoj specijalnoj struci, klinički asistenti, pročelnici odjela velikih bolnica, sveučilišni docenti i profesori.

Pravilnik o pripravničkoj službi i stručnim ispitima, specijalističkom stažu i ispitima specijalnosti liječnika, stručnim tečajevima i tečajevima za osposobljavanje i obvezno stručno usavršavanje službenika zdravstvene struke donesen je prvi put poslije Drugog svjetskog rata 21. travnja 1948. godine. U članku 18. toga pravilnika regulirano je pravo kojim liječnik nakon provedenog specijalističkog staža stječe zvanje liječnika specijalista.

Kao specijalna stručna skupina, odnosno specijalizacija smatra se, pored do tada klasičnih specijalizacija, i specijalizacija iz fizikalne terapije. Specijalistički staž trajao je dvije godine. Ovaj pravilnik vrijedio je do 1959. godine, odnosno do 13. siječnja 1960. godine kada je donesen Pravilnik o specijalizaciji zdravstvenih službenika prve vrste. Pravilnikom o specijalizaciji zdravstvenih službenika prve vrste iz 1960. godine naziv specijalizacije fizikalna terapija mijenja se u naziv fizikalna medicina i rehabilitacija, a program se specijaliziranja produžuje s dvije na tri godine (4, 5).

Treći pravilnik stupa na snagu 1974. godine. Sadržaj specijalizacije znatno je unaprijeđen, a specijalizacija se po tom pravilniku odvija do 1994. godine.

Pravilnik iz 1994. godine još je više obogatio program specijalizacije i predstavlja solidnu osnovu za široku edukaciju suvremenog polivalentnog fizijatra, sposobnog za obavljanje složenih zadataka fizikalne i rehabilitacijske

medicine. Specijalistički staž produžuje se na četiri godine. Jedan od prvih predlagatelja toga pravilnika bio je jedan od autora ovoga članka (I. J.).

Razvoj struke

Fizikalna terapija počela se je primjenjivati u Internom odjelu Kliničke bolnice "Sestre milosrdnice", Vinogradska 29, Zagreb, još 1921. godine (5). To je prva organizirana primjena fizikalne terapije. Odsjek za fizikalnu terapiju i reumatizam osnovan je 1938. godine u okviru Internog odjela spomenute bolnice. Odsjek je osnovao i vodio dr. Jozo Budak koji je 1941. godine osnovao samostalan Odjel za fizikalnu terapiju i reumatologiju, a 1943. godine Odjel za fizikalnu medicinu i reumatologiju (5).

1938. godine osnovana je Centralna reuma stanica koja je u svojoj organizaciji imala i "Terapiju", u kojoj se u okviru liječenja reumatskih bolesti primjenjivala fizikalna terapija (6).

U drugim ustanovama diljem Hrvatske postojala je fizikalna terapija (Split, Krapinske Toplice, Varaždinske Toplice, Stubičke Toplice), ali u okviru balneologije (8, 9).

1953. godine Odjel za fizikalnu medicinu i reumatologiju prerasta u Zavod za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju Hrvatske, kao samostalna ustanova od državnog značaja kojoj je na čelu dr. J. Budak.

Koncem 1966. godine Zavod prestaje raditi kao državna ustanova i ponovno ulazi u sastav bolnice "Sestre milosrdnice". 1973. godine Zavod postaje Klinika za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju Stomatološkog fakulteta Sveučilišta (predstojnik: prof. dr. Ferdo Licul), a 1986. godine Klinika za fizikalnu medicinu, rehabilitaciju i reumatologiju Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (predstojnik: prof. dr. Ivo Jajić).

Prvu ustanovu za rehabilitaciju osniva Božidar Špišić, 1915. godine u Zagrebu.

1962. godine osniva se Zavod za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju u sklopu Kliničkog bolničkog centra Rebro, koji se razvio iz dotadašnjeg Odjela za fizikalnu medicinu Neurološke klinike na Rebru (10). Zavod su vodili prof. dr. O. Plevko, prof. dr. T. Dürriegl i prof. dr. Z. Domljan, a od 1998. godine doc. dr. B. Ćurković.

Edukacija djelatnika

Dr. J. Budak predaje od 1940. do 1943. godine predmet Balneoklimatologija u Školi za bolničare sestara sv. Križa u Zagrebu, a od 1942. do 1958. godine predmet Fizikalna terapija na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Nastavu preuzima 1959. godine doc. dr. Oskar Plevko s nazivom predmeta Fizikalna medicina i rehabilitacija, koja se održava u Zavodu za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju Medicinskog fakulteta, Demetrova 18, Zagreb.

Od 1966. godine nastavu preuzima prof. dr. V. Mandić, prof. dr. T. Dürriegl i prof. dr. Z. Domljan, a nakon njihova umirovljenja prof. dr. Ivo Jajić, doc. dr. Zrinka Jajić, doc. dr. B. Ćurković i doc. dr. Đurđa Naglič-Babić.

Nastava se održava na Klinici za fizikalnu medicinu, rehabilitaciju i reumatologiju KB "Sestre milosrdnice" i na Klinici za reumatske bolesti i rehabilitaciju KBC, Rebro, i to od 1985. godine.

1948. godine na prijedlog dr. J. Budaka otvara se Srednja medicinska škola za fizikalnu medicinu i rentgen, koja se smješta u krug dosadašnje Kliničke bolnice "Sestre milosrdnice", Vinogradska 29, Zagreb. Škola je imala zadaću stvoriti potreban kadar i to fizioterapeute i rendgenske tehničare, a poslije i radne terapeute i medicinske električare, koji su bili neophodni za razvoj struke.

1983. godine prof. dr. Ivo Jajić pokreće časopis "Fizikalna medicina i rehabilitacija" i postaje njegov glavni i odgovorni urednik, koju dužnost obavlja sve do danas.

Od 1981. godine održava se poslijediplomska nastava iz fizikalne medicine i rehabilitacije na Medicinskom fakultetu u Zagrebu. Voditelj i pokretač osnivanja nastave je prof. dr. Ivo Jajić.

1. listopada 1991. godine započela je medicinska rehabilitacija invalida Domovinskog rata, a 1992. godine osniva se Odjel za rehabilitaciju pri Ministarstvu zdravstva radi poboljšanja rehabilitacije invalida Domovinskog rata.

1993. godine osniva se Hrvatsko društvo za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju Hrvatskoga liječničkoga zbora.

Literatura

1. Institut za balneologiju i reumatologiju Hrvatske. Reumatizam 1957; 4: 74.
2. Sabol R: Razvoj fizikalne medicine i rehabilitacije kroz djelovanje i rad Dra Joze Budaka. An: Klin. bol. "Dr. M. Stojanović", 1985; 24 (2): 107.
3. Arhiva ostavštine dra J. Budaka, 1966.
4. Jajić I: Od balneologa do fizijatra. An. Klin. boln. "Dr. M. Stojanović", 1985; 24 (2): 161-166.
5. Jajić I, Jajić I, Grazio S: Spomenica u povodu 58. obljetnice utemeljenja Odsjeka za fizikalnu terapiju i reumatizam, Klinike za fizikalnu medicinu, rehabilitaciju i reumatologiju Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Kliničke bolnice "Sestre milosrdnice" Zagreb, 1996.
6. Čop D: Medicinska enciklopedija, Zagreb: Leksikografski zavod, 1960.
7. Gemek M: Medicina. Medicinska enciklopedija Zagreb: Leksikografski zavod, 1962.
8. Miholić S: Balneologija. Medicinska enciklopedija Zagreb: Leksikografski zavod, 1962.
9. Koser B: Razvoj kupališnih i klimatskih lječilišta. Reumatizam 1955; 2: 87.